

VASILE MUNTEANU, AȘA CUM L-AM CUNOSCUȚ

Vasile CHIRICA*

În martie 1997, când am ajuns directorul Complexului Muzeal Național „Moldova” din Iași, Vasile Munteanu era deja muzeograf la Muzeul Etnografic al Moldovei: un tânăr aproape abia ieșit de pe băncile amfiteatrelor Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza”; un tânăr cu foarte solide cunoștințe de istorie-etnologie-muzeologie, așa cum l-au caracterizat foștii săi profesori; harnic, activ, elegant în exprimare, ghid cu cunoștințe enciclopedice, mult apreciat de grupurile de vizitatori ai muzeului.

În foarte scurt timp a fost promovat în ierarhia gradelor muzeale, trecând cu succes examenul de șef secție (a Muzeului Etnografic). Aici trebuie să fac o primă paranteză: am acceptat prelungirea cu un an a activității colegei Rodica Ropot la conducerea muzeului, deoarece îmi promisese că într-un an va edita „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”; eu doream mult să apuc să văd publicat primul număr al seriei; din păcate, m-am înșelat, apreciind că mult mai tinerii ei colegi (Vasile Munteanu, Marcel Lutic ș.a.) nu aveau experiența necesară editării unei publicații de prestigiu: am putut constata că, după numai un an, adică în 2001, primul număr al „Anuarului” a fost editat și tipărit tocmai de acei colegi etnografi față de care avusesem oarecari rețineri.

Activitățile cultural-științifice pe care Vasile Munteanu le-a organizat după preluarea șefiei colectivului de specialiști etnografi, dovedeau o completă cunoaștere a istoriei naționale, exprimată în toate manifestările tradiționale românești; mai adaug faptul că aceste manifestări erau urmate de adevărate festinuri cu plăcinte și cu alte produse tradiționale, specifice zonei etnografice luată în considerare.

Se cuvine să fac o nouă paranteză: în realizarea acestor proiecte de activități muzeale era necesară colaborarea cu toți colegii de

---

* Institutul de Arheologie din cadrul Academiei Române, Filiala Iași – România.

specialitate de la muzeu, de la Universitate, ba chiar de la alte instituții de profil, măcar din Moldova; ei bine, pot acum să spun că cei doi colegi amintiți mai sus, tineri muzeografi în ale etnografiei românești, aveau chiar un talent real de a atrage specialiști în domeniu și de a reda publicului, dar și celor interesați, valorile etnografice locale, zonale, naționale, căci scopul activității lor era nu numai apărarea, conservarea acestor valori, ci și, mai ales, valorificarea științifică și muzeală a patrimoniului – creație a mâinilor omului.

Împreună am vrut să „construim” și un Muzeu etnografic în aer liber, căci constataseam că exista chiar un proiect în domeniu, de prin 1958, dar uitat prin sertarele foștilor șefi de secție. Am avut discuții cu primarul de atunci al Bârnovei (comună din preajma Iașilor), care ne-a oferit o suprafață acceptabilă pentru început, cu promisiuni de extindere; cu ocazia unei deplasări la Sibiu, l-am invitat pe Vasile să mi se alăture, astfel că am putut să vizităm *Dumbrava Sibiului*, al doilea cel mai mare Muzeu de Etnografie în aer liber din țară.

În plus, când am dorit să pregătim un mare proiect de cercetare interdisciplinară (este vorba de proiectul *Valea Jijiei*), Vasile Munteanu a acceptat cu toată sollicitudinea ideea unei astfel de teme de cercetare, participând la deplasările pe teren, pe care le-am organizat în vederea unei mai bune cunoașteri a realităților arheologice, inclusiv a obiectivelor de natură etnografică ce puteau fi transferate la Iași, în cadrul viitorului muzeu; am constatat, cu această ocazie, că avea și calități de adevărat arheolog de teren. Plecând eu de la conducerea Complexului Muzeal, proiectul a fost abandonat, dar nu de Vasile Munteanu; plecând și el din fruntea Muzeului Etnografic al Moldovei, cred că ideea unui Muzeu Etnografic în aer liber la Iași a fost dată uitării; specific românesc, mai ales moldovenesc!

Dar aici este absolut necesară o altă paranteză: în volumul pe care instituția i l-a dedicat, în 2012, în care sunt cuprinse scrierile sale postume – volum îngrijit de Angelica Olaru, Victor Munteanu și Cornel Ciucanu¹ – este publicat studiul său consacrat acestei teme de cercetare (*Propuneri pentru un muzeu în aer liber. Instalații țărănești acționate de apă*)²; dar însuși autorul a trecut cu vederea peste lipsa disponibilităților muzeografilor ieșeni cu experiență în pregătirea și

---

¹ Vasile Munteanu, *Pagini de etnografie. Studii, articole, comentarii*, Iași, Editura Palatul Culturii, 2012, 308 p.

² *Ibidem*, p. 163-188.

organizarea instituției muzeale în aer liber: eu cred (și rămân la această idee chiar și acum, după aproape două decenii) că „neajunsurile” celor care au „declinat propunerea”³ erau subiective și se refereau doar la propriile neîmpliniri și neputințe.

În mai-iulie 2000 am părăsit Palatul Culturii (sediul Complexului Muzeal). Ei bine, cu această ocazie Vasile Munteanu a avut o atitudine de extraordinar comportament, de curaj și verticalitate. Se dorea plecarea mea „cu capul plecat”, ba chiar mai mult; ca membru în Consiliul de Administrație, Vasile (și, alături de el, ing. Adrian Pușoru) și-a asumat consecințele de a nu fi de acord cu acuzațiile nedrepte și lipsite de onestitate ale celorlalți membri ai Consiliului; a fost amenințat cu viitoare măsuri punitive, cu demiterea din funcția de șef al Muzeului Etnografic, ba chiar și din calitatea de muzeograf II, dar nu a cedat presiunilor și nu a fost de acord să mi se atribuie fapte și atitudini neadevărate din partea celor pe care îi ajutasem în activitatea culturală sau din partea mediocrităților, cu toate că aceștia aveau sprijinul unora din conducerea Ministerului de profil.

Cuvintele mele, scrise aici, sunt prea puține și neîndestulătoare în a încerca să descriu valoarea morală a atitudinii prietenului și colegului Vasile Munteanu în momente cu adevărat dificile din viața mea. În cei peste 3 ani de activitate la Complexul Muzeal Național „Moldova” din Iași încercasem să imprim instituției muzeale noi valențe științifice, de probitate profesională, de nivel academic, cu proiecte de expoziții naționale și europene (în cadrul Centrelor Culturale românești din diferite capitale europene), dar mediocritățile din interiorul instituției, sprijinite de factori politici, etnici etc., au contribuit esențial la înlăturarea mea de la conducerea instituției. În acest complex și complicat ansamblu de elemente distructive, Vasile Munteanu s-a dovedit a fi un factor de onestitate, echilibru, prietenie, valoare morală și nu numai.

L-am întâlnit mai apoi de mai multe ori la Direcția de Cultură și Culte a Județului Iași. Aici aș dori să fac doar câteva precizări: mai întâi, aș spune că prin calitățile sale profesionale ori de foarte bun organizator și administrator, Vasile Munteanu a fost păstrat în funcție chiar și de noile autorități, inclusiv guvernamentale și politice, ca

---

³ *Ibidem*, p. 165.

urmare a alegerilor parlamentare și locale; când fiecare nouă entitate politică venită la putere își promova clientela politică sau de altă natură, profesionistul Vasile Munteanu rămânea directorul Direcției de Cultură numai datorită calitățile sale intelectuale, de foarte bun cunoscător al culturii naționale de la est de Carpați, prin modalitățile sale de a promova valoarea, de a nu accepta impostura și mediocritatea; aceste calități manageriale și de valoare au fost de natură să impună personalitatea sa la nivelul județului și a țării.

La calitățile enumerate s-a adăugat activitatea sa permanentă de apărare a monumentelor ieșene, a tradițiilor locale, a păstrării zonelor folclorice și de creație cultural-populară. Mi-a spus, nu o dată, că este învins doar de acceptarea proiectelor respinse de el de către factori de decizie din Minister; se referea la mai multe proiecte imobiliare, care au afectat monumente istorice și de cultură ale orașului nostru.

„Celui care iubește mult, i se iartă mult” spune Domnul Iisus Hristos, referindu-se la femeia care l-a uns picioarele cu mir, l-a spălat cu lacrimi și l-a șters cu părul capului ei; așa modifica puțin versetul biblic și așa scrie că „celui care a suferit mult, i se iartă mult”, căci lui Vasile Munteanu i s-a dat să aibă o cumplită și îndelungată suferință pe drumul Crucii sale; a răbdat durerile permanente, agravate de evoluția bolii și a nădăjduit în vindecare; cu câteva zile înainte de *sfârșit*, când l-am vizitat la spital, încă mai spera că se va face bine și că va putea continua munca de apărare consecventă a monumentelor orașului și ale județului. Cred că și vizita Înalt Prea Sfințitului Părinte Mitropolit Teofan, care i-a dat binecuvântarea arhierescă cea mai de pe urmă, l-a ajutat să suporte ideea morții, care cu siguranță că îl urmărea până la obsesie.

Nu putem încheia aceste pagini fără a scrie măcar câteva fraze despre calitățile sale de cercetător în domeniul vast al istoriei naționale și zonale, cu intersectarea totală a etnografiei, a creației populare, din spațiul est-carpatic. Aici se cuvine o ultimă și largă paranteză: Vasile Munteanu a avut darul de a se apropia de adevăratele valori ale cercetării științifice în domeniu; mă refer la faptul că a știut să se formeze, ca specialist, alături de personalități ieșene: profesorii universitari Vasile Neamțu, Ion Agrigoroaiei, Ion H. Ciubotaru, dar a avut și darul de a-și apropia colegii de muzeu, dintre aceștia amintindu-i aici doar pe Georgeta Țurcanu, pe Marcel Lutic, pe Eva Giosanu, pe Victor Munteanu, pe Ovidiu Focșa și pe

Angelica Olaru⁴. Cred că Vasile a adoptat *din mers* ideea pe care am lansat-o în 1999: *expresia „nu se poate” nu trebuie să mai existe în muzeele din Palatul Culturii*.

Așadar, în acest cadru de profesionalism adevărat, de muncă neîntreruptă, de importante realizări științifice, s-a manifestat, cu multe și semnificative valențe, muzeograful-cercetător științific Vasile Munteanu. Doar răsfoind volumul său, *Pagini de etnografie*, menționat mai sus, putem cunoaște foarte largă arie de preocupări științifice din domeniul său de interes muzeal, în vederea protecției și valorificării creației materiale și spirituale populare.

Precizând, încă o dată, valoarea științifică a studiilor sale, constatăm că s-a consacrat în egală măsură tradițiilor etno-folclorice din diferite zone geografice est-carpătice, arhitecturii tradiționale, meșteșugurilor din diferite localități cu vechi tradiții (piuăritul, pietrăritul, prelucrarea lemnului, confecționarea măștilor etc.); a *restituit* culturii naționale lucrări de valoare științifică indiscutabilă, cu caracter monografic, a știut să facă publicitate volumelor care tratează adevăratele valori de cultură tradițională românească⁵; a redactat și tipărit inclusiv articole de popularizare (de fapt, adevărate studii), pentru că era conștient de faptul că atât omul de pe stradă sau din sat, dar și specialiștii cu preocupări deosebite, aveau dreptul să citească și să cunoască frumusețea unică a creației populare din satele moldovenești.

În ideea valorificării muzeale a creației populare românești, Vasile Munteanu a organizat numeroase festivaluri, expoziții, târguri (de ceramică tradițională, al meșterilor populari, al datinilor tradiționale de la Sărbătorile de Iarnă etc.); a fost colaborator al altor manifestări științifice și muzeale, în cooperare cu specialiști de la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” și de la Institutul de Arheologie din Iași, ori prin la fel de numeroasele proiecte pe care le-a coordonat sau la a căror bună desfășurare a contribuit substanțial. A fost și un neobosit om de teren, căci cercetarea etnografică nu se face din birou, ci prin directa cunoaștere a creației populare. Vasile Munteanu a înțeles foarte bine adevărata și adâncă semnificație a zicerii lui Lucian Blaga: „*Eu cred că veșnicia s-a născut la sat*”⁶.

---

⁴ Marcel Lutic, *Cât de mult ne lipsește Vasile Munteanu*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei – In memoriam Vasile Munteanu”, Iași, XII, 2012, p. 19-25.

⁵ „Pecetea inconfundabilă a tradițiilor”, în Vasile Munteanu, *op. cit.*, p. 263-268.

⁶ Celebru vers din poezia „Sufletul satului”, publicată în vol. *În marea trecere*, București, 1924, *passim*.

Ca o exemplificare a afirmației noastre, iată ce scria, ca un adevărat istoric-etnolog: „O altă trăsătură a habitatului din zona pe care o avem în vedere este aceea a *stabilității*. Frământările politice, invazia, nenorocirile care s-au succedat secole la rând nu au determinat exoduri semnificative și nici măcar schimbări importante în amplasarea vetrelor de sat. Chiar vechile denumiri pledează în acest sens, în cele mai multe cazuri ele păstrându-și forma până astăzi...”⁷ Această observație a sa a fost constatată și de noi înșine cu prilejul cercetărilor arheologice de teren, efectuate pentru elaborarea repertoriilor arheologice ale județelor Botoșani și Iași, prin anii 1975-1985.

Dar Vasile Munteanu a găsit timp și s-a aplecat, cu aceeași acribie a cercetătorului autentic, și spre unele elemente din istoricul arheologiei la est de Carpați, atunci când s-a referit la valorificarea științifică a tradițiilor etnografice din spațiul geografic din Depresiunea subcarpatică a zonei Bicaz (Valea Bistriței). În numai câteva pagini, etnologul Vasile Munteanu a știut să evidențieze activitatea reputaților arheologi C. S. Nicolăescu-Plopșor și Mircea Petrescu-Dîmbovița pe șantierele arheologice ale celor 33 de sate ce urmau a fi afectate de construirea Hidrocentralei de la Bicaz⁸. În acest studiu, Vasile Munteanu a subliniat, în doar câteva cuvinte, esența întregii munci de cercetare științifică din domenii înrudite (arheologie-istorie-etnologie): „Chiar și în condițiile acelor ani [deceniile 5 și 6 ale secolului al XX-lea – s.n.], dispariția unui teritoriu cu o veche și neîntreruptă locuire și o civilizație tradițională remarcabilă, nu putea lăsa fără reacție lumea științifică”⁹.

O scurtă incursiune în largul domeniu al tradițiilor populare de la Sărbătorile de Iarnă (Crăciun – Anul Nou – Bobotează) ne permite să cunoaștem, din studiul său, temeinic documentat¹⁰, existența unor elemente de valoare extraordinară: *riturile de inițiere*, pe care noi înșine le analizăm acum, găsindu-le rădăcinile tocmai în trecutul atât de îndepărtat al Paleoliticului superior european.

În sfârșit (spunem noi), un studiu cu largi și numeroase incursiuni în diferite domenii de civilizație și cultură europeană¹¹ ne dă

⁷ „Zona Fălticenilor. Repere istorice, demografice, economice și culturale”, în Vasile Munteanu, *op. cit.*, p. 15.

⁸ „DOCUMENTELE ATLANTIDEI. Arhiva etnografică a satelor dispărute sub lacul Bicaz”, în *Ibidem*, p. 147-152.

⁹ *Ibidem*, p. 148.

¹⁰ „Interferențe în obiceiurile de iarnă din zona Fălticenilor”, în *Ibidem*, p. 189-218.

¹¹ „Etnografia românească în context european”, în *Ibidem*, p. 219-262.

prilejul să putem observa caracteristicile – am putea spune enciclopedice – ale lucrărilor sale științifice, căci găsim aprecieri de valoare, referitoare la istoricul apariției muzeelor și colecțiilor pe teritoriul României, ideile Revoluției Franceze și apoi intervențiile lui Napoleon în domeniu, apariția și rolul presei în Europa *Secolului Luminilor*, inventarea și difuzarea rapidă a fotografiei pe aproape întregul continent, organizarea Expozițiilor Mondiale și numeroase alte *descoperiri și invenții*, la care, se notează (nu dintr-un sentiment fals de patriotism, ci pentru respectarea *adevărului istoric*) că elita românească, existentă sau în devenire (tinerii care mergeau la studii în marile centre universitare ale Europei), s-a raliat pentru ca România să nu rămână *în afara* noilor valori de cultură și civilizație.

Ar fi încă multe de scris despre Vasile Munteanu: în calitate de muzeograf și bun cunoscător al spațiului etnografic est-carpatic al României; în calitate de șef de secție (Muzeul Etnografic al Moldovei); ca director al Direcției de Cultură și Culte a Județului Iași; în calitate de specialist al zonelor și tradițiilor folclorice din Moldova și din România; în calitate de promotor al relațiilor corecte, de bună colegialitate, cu specialiștii de peste Prut, dar, mai ales, văzându-l pe Vasile Munteanu ca OM și coleg de nădejde.

...,„Omul, ca iarba; zilele lui, ca floarea câmpului, așa va înflori. Că duh a trecut peste dânsul și nu va mai fi și nu i se va mai cunoaște încă locul său” spune psalmistul David. Dar eu cred că Vasile Munteanu trăiește încă și va trăi atâta timp cât noi, cei care l-am cunoscut și prețuit, nu vom uita să-i aprindem lumânarea nădejdiei și a dragostei, și să-i oferim, oriunde ne-am afla, floarea neuitării și gândul cel bun. În ceea ce mă privește, primind, la slujba de pomenire de 40 de zile, o cană, îmi pregătesc în fiecare dimineață cafeaua și o beau din această cană, rugându-mă la milostivul Dumnezeu să-i ierte păcatele și să-i odihnească sufletul împreună cu cei aleși ai Săi!

Păstrăveni – Neamț, 1999

Iași, 2006

Valea Bistriței, 2006